

Tăng cường kiểm soát nội bộ cho các doanh nghiệp trong thời đại 4.0

Nguyễn Thị Thu Trang

Trường Đại học Kinh tế & Quản trị kinh doanh Thái Nguyên

Kiểm soát nội bộ là một bộ phận quan trọng giúp cho nhà quản lý kiểm tra, giám sát được quá trình hoạt động của doanh nghiệp. Việc xây dựng hệ thống kiểm soát nội bộ hữu hiệu góp phần nâng cao uy tín, hình ảnh và sức cạnh tranh của doanh nghiệp trên thị trường đặc biệt trong bối cảnh của cuộc cách mạng 4.0 hiện nay. Bài viết đề xuất một số giải pháp nhằm tăng cường hiệu quả hoạt động của kiểm soát nội bộ cho các doanh nghiệp Việt Nam.

1. Một số vấn đề về kiểm soát nội bộ trong doanh nghiệp

Hiện nay, có nhiều quan điểm khác nhau về hệ thống kiểm soát nội bộ.

Theo quan điểm của COSO (1992), kiểm soát nội bộ (KSNB) là một quá trình bị chi phối bởi ban giám đốc, nhà quản lý và các nhân viên của đơn vị, được thiết kế để cung cấp một sự đảm bảo hợp lý nhằm đạt được các mục tiêu: Về sự tin cậy của báo cáo tài chính; Về sự hữu hiệu và hiệu quả của hoạt động; Về sự tuân thủ các luật lệ và quy định.

Luật Kế toán 2015 cho rằng, “Kiểm soát nội bộ là việc thiết lập và tổ chức thực hiện trong nội bộ đơn vị kế toán các cơ chế, chính sách, quy trình, quy định nội bộ phù hợp với quy định của pháp luật nhằm bảo đảm phòng ngừa, phát hiện, xử lý kịp thời rủi ro và đạt được yêu cầu đề ra”.

Theo quan điểm chung được thừa nhận rộng rãi nhất hiện nay thì hệ thống kiểm soát nội bộ là toàn bộ các chính sách, những quy định, các thủ tục kiểm soát, các bước công việc do lãnh đạo đơn vị xây dựng và áp dụng nhằm quản lý và điều hành hoạt động của đơn vị đạt kết quả.

Tựu chung lại, hệ thống kiểm soát nội bộ của doanh nghiệp thường bao gồm: Môi trường kiểm soát, đánh giá rủi ro, hoạt động kiểm soát, thông tin truyền thông và giám sát. Trong đó đánh giá rủi ro đóng một vai trò vô cùng quan trọng.

Một hệ thống kiểm soát nội bộ hoạt động hữu hiệu sẽ đem lại cho các doanh nghiệp rất nhiều lợi ích. Nó giúp doanh nghiệp phòng ngừa và hạn chế được các thiệt hại, rủi ro không đáng có; ngăn chặn sớm các hành vi bất lợi cho doanh nghiệp như tham nhũng,

gian lận, trộm cắp...; Đảm bảo được tính chính xác và liên tục của các thông tin, số liệu kế toán, tài chính, thống kê cho doanh nghiệp; Tạo ra cơ chế hoạt động minh bạch, hiệu quả trong công tác điều hành, quản lý doanh nghiệp; Đảm bảo hoạt động nghiệp vụ tuân thủ theo đúng quy định và các luật, chuẩn mực đã ban hành; Giúp doanh nghiệp nâng cao năng lực cạnh tranh và đạt được các mục tiêu đã đề ra.

2. Tác động của cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 đến kiểm soát nội bộ trong doanh nghiệp

Cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư tác động mạnh mẽ đến tất cả các ngành, nghề các lĩnh vực kinh tế - xã hội trong đó các doanh nghiệp chịu ảnh hưởng rất nhiều. Cuộc cách mạng mang đến nhiều cơ hội nhưng cũng đặt ra nhiều thách thức buộc các nhà quản trị doanh nghiệp phải quan tâm. Kiểm soát nội bộ là một trong những hoạt động cơ bản của doanh nghiệp và nó cũng nằm trong tầm ảnh hưởng chung của Cách mạng công nghiệp lần thứ tư. Có thể nói, để ổn định và phát triển trong thời đại 4.0 hiện nay việc xây dựng hệ thống kiểm soát nội bộ hữu hiệu cần được coi là vấn đề ưu tiên hàng đầu. Những cơ hội và thách thức đối với hoạt động kiểm soát nội bộ cụ thể như sau:

2.1. Cơ hội

Trong bối cảnh cách mạng 4.0, hoạt động kiểm soát có nhiều thuận lợi.

Thứ nhất, cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đặt ra yêu cầu cho các tổ chức, doanh nghiệp phải thích ứng với khoa học — kỹ thuật hiện đại, điều này cũng sẽ thúc đẩy các doanh nghiệp phải đầu tư và ứng dụng công nghệ mạnh mẽ. Nhờ cuộc cách mạng 4.0 mà hệ

thống công nghệ thông tin đã được ứng dụng sâu, rộng vào hầu hết các hoạt động của doanh nghiệp trong đó có hoạt động kiểm soát nội bộ.

Thứ hai, ảnh hưởng của cách mạng công nghiệp 4.0 mà cụ thể là Internet, Internet vạn vật (Internet of Things), lưu trữ dữ liệu quy mô lớn (Big Data), điện toán đám mây, việc phát triển hệ thống trí tuệ nhân tạo, vạn vật kết nối trên toàn thế giới... sẽ mở ra cơ hội tốt cho hoạt động kiểm soát nội bộ tiếp cận những phần mềm tiện ích, chi phí phù hợp, hiệu quả nhanh chóng. Từ đó, giúp sử dụng hiệu quả nguồn lực, tiết kiệm thời gian, nhân lực, tiếp cận hệ thống kế toán, kiểm toán quốc tế. Thông qua việc sử dụng các trang thiết bị, chương trình, công nghệ số hiện đại, đơn vị có thể thu thập được các thông tin, dữ liệu mà trước đây rất khó khăn mới có thể thu thập được.

Thứ ba, Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 tác động đến nhận thức và hành động của mỗi cán bộ, nhân viên trong doanh nghiệp khuyến khích các cá nhân nỗ lực học tập nâng cao trình độ khoa học công nghệ, ứng dụng những tiến bộ về kỹ thuật trong công tác chuyên môn, từ đó nâng cao năng suất lao động và chất lượng công việc. Những tiến bộ từ cuộc cách mạng 4.0 là động lực giúp các cá nhân, doanh nghiệp, phát triển trong điều kiện nắm bắt và thay đổi kịp thời để thích nghi với công nghệ mới.

2.2. Thách thức

Cách mạng công nghiệp 4.0 tạo ra nhiều cơ hội cho kiểm soát nội bộ trong doanh nghiệp nhưng cũng đặt ra không ít thách thức.

Thứ nhất, cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đặt ra thách thức lớn về vấn đề bảo mật, trước hết là bảo mật trong thông tin của doanh nghiệp. Điều này đòi hỏi hệ thống kiểm soát nội bộ phải có trách nhiệm nhiều hơn đến tính an toàn và riêng tư trong thông tin kế toán, kiểm toán, tài chính của đơn vị. Cách mạng 4.0 với sự phát triển ngày càng tinh vi của công nghệ số sẽ làm tăng những lỗ hổng bảo mật, tạo điều kiện cho tội phạm công nghệ cao hoạt động. Điều này đặt ra thách thức cho các doanh nghiệp về vấn đề an toàn cho hệ thống thông tin, vấn đề bảo mật thông tin, về các loại tội phạm công nghệ cao, cũng như thách thức về số lượng, chất lượng, trình độ và năng lực của đội ngũ cán bộ công nghệ thông tin trong doanh nghiệp.

Thứ hai, cách mạng 4.0 đặt ra thách thức đối với các tổ chức, doanh nghiệp trong nước là cần phải xem xét lại mô hình tổ chức để phù hợp với xu hướng quản trị thông minh... Đặc biệt các đơn vị cần phải nghiên cứu, thay đổi cách thức hoạt động, quy trình của kiểm soát nội bộ một cách phù hợp để đáp ứng nhu cầu đòi hỏi ngày càng cao của khách hàng thời đại cách mạng số.

Thứ ba, một thách thức lớn đối với các doanh

ng nghiệp là việc đầu tư phát triển trang thiết bị để thích ứng với tiến bộ khoa học công nghệ số. Đầu tư cho các thiết bị công nghệ sẽ giúp mang lại nhiều hiệu quả cho hoạt động kiểm soát nội bộ tuy nhiên chi phí đầu tư là vấn đề đáng quan tâm.

Thứ tư, cách mạng công nghiệp 4.0 dẫn đến sự cạnh tranh lớn giữa các cá nhân, tổ chức, doanh nghiệp, đòi hỏi các cá nhân và đơn vị phải tích cực thay đổi, sáng tạo và có phương án phát triển tốt nếu không sẽ bị tụt lùi và loại bỏ.

Thứ năm, cách mạng số đặt ra yêu cầu mới về số lượng, chất lượng của cán bộ quản lý và nhân viên trong doanh nghiệp. Để giải quyết những hạn chế về trình độ, năng lực của cán bộ, nhân viên và sắp xếp công việc cho một số lượng công nhân viên là một bài toán không hề dễ đối với doanh nghiệp trong bối cảnh cuộc cách mạng công nghiệp 4.0.

3. Một số giải pháp tăng cường kiểm soát nội bộ cho doanh nghiệp trong thời đại 4.0

Cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 mang lại nhiều cơ hội nhưng đặt ra không ít thách thức cho hoạt động kiểm soát nội bộ trong doanh nghiệp. Để nâng cao hiệu quả hoạt động của doanh nghiệp cần tăng cường kiểm soát nội bộ theo hướng thích ứng với điều kiện mới.

Thứ nhất, ứng dụng khoa học — công nghệ hiện đại vào kiểm soát nội bộ, áp dụng các ứng dụng kiểm soát công nghệ mới. Doanh nghiệp cần đầu tư ngheien cứu, ứng dụng các tiến bộ khoa học công nghệ hiện đại vào kiểm soát nội bộ nói riêng và các hoạt động của đơn vị nói chung. Cần chú trọng đầu tư, hoàn thiện kết cấu cơ sở hạ tầng về công nghệ thông tin để có thể hiện đại, tự động hóa hầu hết các quy trình kiểm soát nội bộ thông qua ứng dụng công nghệ số dựa vào nền tảng công nghệ tự động hóa, kết nối đa chiều và thông minh hóa của cách mạng số. Các doanh nghiệp cũng cần chú trọng nâng cao trình độ cho đội ngũ quản lý và nhân viên, đặc biệt là trình độ công nghệ thông tin để đáp ứng được với các thay đổi và yêu cầu cần thiết của bối cảnh 4.0. Nếu doanh nghiệp chỉ thay đổi áp dụng các ứng dụng kiểm soát công nghệ mà không đào tạo được nguồn nhân lực phù hợp để quản lý và sử dụng các công nghệ đó thì cơ chế kiểm soát trong doanh nghiệp sẽ không thể phát huy hiệu quả.

Thứ hai, đẩy mạnh kết hợp kiểm soát nội bộ với quản trị doanh nghiệp. Các doanh nghiệp cần nghiên cứu áp dụng và đẩy mạnh cơ chế nền tảng kiểm soát nội bộ kết hợp với quản trị doanh nghiệp để bắt kịp với xu hướng mới của thời đại. Nền tảng kiểm soát nội bộ kết hợp quản trị doanh nghiệp thời đại 4.0 là sự tích hợp tổng thể từ hệ thống sản xuất thông minh MES (quản trị từ việc lập kế hoạch, mua sắm nguyên liệu,

sản xuất, kho bãi...) đến hệ thống thương mại điện tử (E-commerce) và dịch vụ gắn kết khách hàng Loyalty... Ngoài ra còn có hệ thống ERP quản trị tài chính, nhân sự và các hệ thống phụ trợ khác như giám sát an ninh, kiểm soát ra vào nhà xưởng, kiểm soát bãi xe, quản lý suất ăn/cần tin, chấm công...

Việc tăng cường kết hợp kiểm soát nội bộ với quản trị doanh nghiệp sẽ giúp tăng tốc độ đáp ứng nhu cầu thị trường, giảm thiểu sai sót do các thao tác thủ công hoặc nhập thông tin nhiều lần, loại bỏ các lãng phí về nhân công, thời gian và cơ hội. Với cơ chế nền tảng kiểm soát kết hợp quản trị doanh nghiệp, hệ thống kiểm soát nội bộ hoạt động hiệu quả, lãnh đạo doanh nghiệp có thể nắm được tình hình sản xuất hàng ngày từ khâu đưa nguyên liệu vào đến khi sản phẩm ra thị trường, có thể trao đổi giải quyết nhanh ngay nếu có sự cố mọi lúc, mọi nơi. Ngoài ra các doanh nghiệp cũng kết nối chặt chẽ cùng các đại lý và khách hàng qua hệ thống Loyalty, cho phép tối ưu hóa giao dịch thương mại, thiết lập hệ thống KSNB hiệu quả... từ đó nâng cao vị thế và sức cạnh tranh của doanh nghiệp trên thị trường.

Thứ ba, cần nâng cao nhận thức và đẩy mạnh đào tạo, bồi dưỡng cho cán bộ, nhân viên, làm cho họ hiểu rõ tầm quan trọng, ảnh hưởng của cuộc cách mạng số đến hoạt động của doanh nghiệp và nhận thức đúng về cơ chế kiểm soát nội bộ trong thời đại 4.0. Các nhà quản trị doanh nghiệp cần có những nhận thức và tư duy đúng đắn về cuộc Cách mạng công nghiệp 4.0 để có chiến lược tầm nhìn, sự thay đổi phù hợp và bắt kịp được với xu thế của thời đại. Cơ chế kiểm soát nội bộ trong thời đại 4.0 thì không thể chỉ chú trọng kiểm soát các hoạt động đơn thuần mà các doanh nghiệp cũng phải thay đổi công nghệ kiểm soát. Từ đó, mỗi cá nhân cần chủ động học tập, nâng cao trình độ chuyên môn và trình độ khoa học công nghệ để thích ứng với những yêu cầu mới của thời đại 4.0. nâng cao trình độ công nghệ của đội ngũ quản lý và nhân viên.

Thứ tư, cần phải đặc biệt chú trọng đến vấn đề an ninh mạng. Các doanh nghiệp cần đầu tư, trang bị các giải pháp về an ninh, bảo mật, thường xuyên kiểm tra, giám sát việc tuân thủ các quy định về an ninh, bảo mật; phát hiện và xử lý kịp thời những lỗ hổng về bảo mật; bảo đảm bí mật thông tin của doanh nghiệp, tránh rò rỉ thông tin dẫn đến những bất lợi không đáng có cho đơn vị; nâng cao năng lực tài chính, quản trị doanh nghiệp, nhất là quản trị rủi ro. Hạn chế được rủi ro sẽ giúp hoạt động kiểm soát nội bộ trở nên hiệu quả hơn.

4. Kết luận

Tóm lại, trong thời đại 4.0 hiện nay, hoạt động kiểm soát nội bộ của doanh nghiệp có nhiều thuận lợi nhưng cũng gặp không ít khó khăn và thách thức. Để thích ứng với những thành tựu mới, các doanh nghiệp cần chủ động, tích cực phát huy những điểm mạnh, khắc phục những hạn chế, nắm bắt tốt các cơ hội và chủ động ứng phó với những thách thức... Xã hội phát triển, kiểm soát nội bộ không chỉ nằm trong phạm vi hoạt động của đơn vị mà nó vượt ra khỏi phạm vi nội bộ đơn vị nhằm đáp ứng yêu cầu sử dụng thông tin của các đối tượng bên ngoài. Chính vì vậy các doanh nghiệp cần tăng cường hiệu quả hoạt động kiểm soát nội bộ, nâng cao năng lực cạnh tranh và khả năng tiếp cận, thích ứng với những tiến bộ khoa học kỹ thuật của cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư./.

Tài liệu tham khảo

- Đặng Thúy Anh (2017), Nghiên cứu KSNB trong các DN xây dựng trên thị trường chứng khoán Việt Nam, Luận án Tiến sỹ kinh tế, Đại học Kinh tế quốc dân, Hà Nội;
- Bùi Thị Minh Hải (2012), Hoàn thiện hệ thống KSNB trong các DN may mặc Việt Nam, Luận án Tiến sỹ kinh tế, Đại học Kinh tế quốc dân, Hà Nội;
- Vũ Thu Phụng (2016), Tác động của các nhân tố cấu thành KSNB đến hiệu quả hoạt động của Tập đoàn điện lực Việt Nam, Luận án tiến sỹ kinh tế, Đại học Kinh tế, TP. Hồ Chí Minh;
- Chu Thị Thu Thủy (2016), Tổ chức KSNB chi phí với việc nâng cao hiệu quả tài chính trong DN nhỏ và vừa Việt Nam, Luận án Tiến sỹ kinh tế, Đại học Kinh tế quốc dân, Hà Nội;
- Nguyễn Thanh Thủy (2017), Giải pháp hoàn thiện hệ thống KSNB của Tập đoàn Điện lực Việt Nam, Luận án tiến sỹ kinh tế, Học viện Tài chính, Hà Nội;